

Daha sonra Bosna'ya akınlar düzenleyen Gazi Ali Bey, bir ara Fâtih Sultan Mehmed tarafından Anadolu'da devletin doğu sınırlarını korumakla görevlendirilmiştir, kendisine Sivas eyaleti, kardeşi İskender Bey'e Kayseri sancağı ve diğer kardeşi Bâfi Bey'e de Niksar subaşılığı verilmiştir. Otlukbeli Savaşı'nдан sonra 878'de (1474) tekrar Rumeli'ye dönen Gazi Ali Bey, kardeşleri İskender ve Bâfi beylerle birlikte Macaristan ve Arnavutluk üzerine akınlar düzenlemiştir, onun zamanında Osmanlı akıncıları en uç noktalara kadar ulaşmıştır. Gazi Ali Bey, II. Bayezid döneminde de akınlarını sürdürmüştür. 906'da (1500) Plevne'de vefat etmiş ve burada yaptırdığı mescidin yanında bulunan türbeye gömülüdür.

Gazi Ali Bey'in kardeşi İskender Bey de Rumeli'de akıncı olmuş, 868'de (1464) İzvornik muhafizliği yapmıştır. İskender Bey, II. Bayezid devrinde yapılan Osmanlı-Mısır savaşları sırasında Kayseri sancak beyliğine getirilmiştir, bu sirada Memlükler'le mücadele eden Dulkadiroğlu Şahbudak Bey'e yardıma gitmiş, ancak 895 (1490) yılında meydana gelen bir savaşta oğlunu kaybetmiştir. Kendisi de esir edilerek Mısır'a gönderilmiştir. Yapılan antlaşmalar sonucunda ertesi yıl serbest bırakılan İskender Bey'in ülkesine dön-

dükten sonraki faaliyetleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Onun Yahşı ve Mahmud Bey isimlerindeki oğulları ile Yahşı Bey'in üç oğlu da ataları gibi akıncılık yapmışlardır.

Gazi Ali Bey'in Gazi Hasan, Ahmed, Mehmed, Hızır ve Mustafa adlarında beş oğlu vardır, bunlar da XVI. yüzyılın ilk yılında akıncı beyleri olarak ün yapmışlardır. Hepsi savaşlarda şehid olan bu beylerden Mehmed Bey, Çaldıran Savaşı'na öncü birliklerinin kumandanı olarak katılmış, 923'te (1517) Bosna, 926'da (1520) Hersek sancak beyi olmuştur. Gazi Ali Bey'in oğlu Hızır Bey ise 949'da (1542) Se gedin sancak beyi idi.

Rumeli'deki Mihaloğulları'nın bir kolu da İhtiman'da yerleşen Köse Mihaloğlu Balta Bey soyundan gelenler tarafından kurulmuştur. İhtiman'da Gazi Mihaloğlu Mahmud Bey Camii mevcuttur. Bu kolun daha sonraki faaliyetleri hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte XIX. yüzyılda Mehmed Safiyyüddin Bey, XX. yüzyılda Halid Şâzi Bey, Nureddin Şâzi Kösemihal, Mustafa Ragip Bey ve Muhammed Ragip Gazimihal gibi şahsiyetlerin bu koldan geldiği tesbit edilebilmektedir.

Mihaloğulları, Rumeli'de olduğu gibi Anadolu'da da önemli hizmetler yapmışlardır. Köse Mihal'in oğlu Gazi Ali Bey'in soyundan gelenler Bursa ve Amasya'da yerleşmişler, idari görevlerde bulunmuşlardır. II. Murad devri başında Amasya valisi bulunan Yörük Paşa'nın Mihaloğulları'ndan Gazi Ali Bey'in soyundan geldiği vakfiye kayıtlarından anlaşılmaktadır. Bu koldan gelen Mihaloğulları günümüze kadar sürdürmüştür.

Akıncılık geleneğinin XVII. yüzyıldan itibaren önemini kaybetmesiyle birlikte etki ve nüfuzları azalan Mihaloğulları ailesine mensup olanlar bilim ve kültüre de önem vermişlerdir. Bunun yanında ailenin fertleri özellikle Harmankaya, Gölpazarı, Bursa, Amasya, Vize, Edirne, İhtiman, Plevne ve Tırnova'da birçok cami, zâviye, medrese, çeşme ve köprü gibi mimari eserler yaptırmışlar, vakıflar kurmuşlardır. Gazi Mihal Bey 825'te (1422) Edirne'de bir cami, daha sonra iki köprü (bk. GAZI MİHAL BEY CAMİİ; GAZI MİHAL KÖPRÜSÜ). Eskişehir Seyitgazi'de de hayır eserleri yaptırmıştır. Tırnova'da bulunan Mihaloğlu Fîruz Bey burada bir cami inşa ettirmiştir, Gazi Ali Bey ise Plevne'de cami, türbe, medrese, mektep, tekke, çeşme ve saray; Niğbolu'da cami, Vidin'de hamam yaptırmıştır. Bugün Balkanlar'da ayakta kalmayı başarmış olan Osmanlı

eserlerinden bir kısmı Mihaloğulları'na aittir.

BİBLİYOGRAFYA :

Âşıkpaşazâde, *Târik*, s. 12-13, 15-16, 23-24, 29-31, 178; Oruç b. Âdil, *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, s. 9-10, 12, 128 vd.; Enverî, *Düstürnâme*, s. 90 vd.; Neşîri, *Cihannûmâ* (Unat), I, 90-92, 97-105, 118-120; ibn Kemal, *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, I. Defter, s. 159-160; Hadîdî, *Tevârîh-i Âl-i Osmân* (nşr. Necdet Özтурk), İstanbul 1991, s. 33-35; Hoca Sâdeddin, *Tâcû'l-tevârîh*, İstanbul 1279-80, I, 86, 267, 297, 311, 488-495, 529, 561; II, 72-73; Evilya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 305; Mehmed Nûzhet Paşa, *Ahuâl-i Mihal Gazi*, İstanbul 1315; Mehmed Safiyyüddin Bey, *Gazi Mihal Bey ve Evlâd ve Ahfâdının Devlet-i Aliyye'ye Hiderât-i Mesbukaları*, İÜ Ktp., TY, nr. 4610; Uzunçarsılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 518; II, 571, 573; a.mlf., "Köse-Mihal", İA, VI, 914-915; Yaşar Gökçek, *Kösemihal-oğulları* (mezuniyet tezi 1950), İÜ Ed. Fak., Tarih Seminer Kitaplığı, nr. 508; Levend, *Gazavatnâmeler*, s. 181-361; C. Imber, "İlk Dönem Osmanlı Tarihinde Dustûr ve Düzmecî", *Sögüt'ten İstanbul'a* (der. Oktay Özel - Mehmet Öz), İstanbul 2000, s. 291-293; H. Lowry, *The Nature of the Early Ottoman State*, New-York 2003, s. 59-70; Mehmed Zeki, "Köse Mihal ve Mihalgazi Aynı Adam mıdır", TOEM, sy. 11 (88), 15. sene (1341), s. 327-335; Mahmut R. Gazimihal, "İstanbul Muhasaralarında Mihaloğulları ve Fâtih Devrine Ait Bir Vakîf Defterine Göre Harmankaya Mâlikânesi", VD, IV (1958), s. 125-138; Faruk Sümer, "Osman Gazi'nin Silah Arkadaşlarından Mihal Gazi", *Türk Dergisi*, sy. 50, İstanbul 1991, s. 3-8; Fahamettin Başar, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hizmeti Görülen Akıncı Aileleri I: Mihaloğulları", a.e., sy. 63 (1992), s. 20-26; O. Sabev, "The Legend of Köse Mihal Additional Notes", *Turcica*, XXXIV, Paris 2002, s. 241-252; M. Tayyib Gökbilgin, "Mihal-oğulları", İA, VIII, 285-292; Fr. Babinger, "Mikhâl-oghlu", EP (ing.), VII, 34-35.

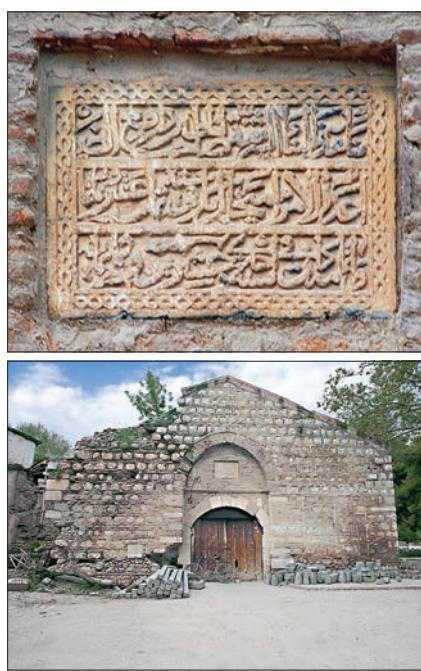

FAHAMETTİN BAŞAR

MİHMANDAR (میہمند)

Bazı İslâm devletlerinde
resmî misafirleri
ağrlamakla görevli memur.

Mihal Bey Hanı ve inşa kitabesi

Farsça **mîhmân** (misafir) ve **dâr** (sahip olan) kelimelarından meydana gelen **mîhmândâr** "misafir ağırlayan kimse" demektir. Osmanlı kültüründe bu tabir, Medine'ye hicretinde Resûl-i Ekrem'i yedi ay kadar evinde misafir eden Ebû Eyyûb el-Ensârî için "mîhmândâr-i nebî" (mîhmândâr-i Peygamberî) şeklinde bir unvan olarak da kullanılmıştır. Kelime bugün daha çok dışarıdan yurda gelen ziyaretçileri karşılamak ve burada kalacakları süre içinde kendilerine yardımcı olmakla görevli kişileri ifade etmektedir.

Mihmandarlık eski bir gelenektir. Asrı saâdet'te elçi heyetlerini karşılayıp ağrı-

MİHMANDAR

layan ve onlara Resûl-i Ekrem'in huzurunda nasıl davranışlarını öğreten teşrifat görevlileri vardı. Elçiler, Abdurrahman b. Avf'in bu işe tâsis ettiği Dârû'l-diyâfe (Dârû'l-difâf) denilen evinde (îbn Şebbe, I, 235) veya kendileri için kurulan özel çadırında yahut bir başka sahâbînin evinde ağırlanırdı. Abdurrahman b. Avf'tan başka Hz. Peygamber'in hizmetçisi Sevâbân b. Bücdüd, Bilâl-i Habeşî ve Hâlid b. Saïd de mihmandarlık yapmışlardır. Elçilerin sınırlarda karşılaşmasını isteyen ve Medine'ye geldiklerinde ziyaretlerine gi- den (Dâ'A, XI, 4) Resûl-i Ekrem'in vasiyetleri arasında elçilere iyi davranışması ve kendisinin yaptığı gibi onlara hediyeler verilmesi de vardır (Buhârî, "Cihâd", 176, "Cizye", 6, "Megâzî", 83; Müslim, "Veşâyâ", 20). Aynı gelenek farklı isimlerle de olsa Ortaçağ İslâm devletlerinde devam ettirilmiştir. Meselâ Gazneliler ve Salgurlular'da elçilere mihmandarlık yapan saray görevlisine "resûldâr" denildi (Palabıyık, s. 218-219). Anadolu Selçuklu hükümdarlarının misafirlerini karşılayıp ağırlamakla görevli saray mihmandarlarına "mihmandârân-ı has" adı verilirdi (îbn Bîbî, I, 252, 442).

Mihmandar, Memlük sarayındaki askeri görevlilerden (erbâbû's-süyûf, erbâb-ı süyûf) biriydi ve Fâtîmîler'in sivil memurlarından (erbâbû'l-aklâm) sâhibü'l-bâb nâibine denk düşüyordu (Kalkâsendî, *Şubhu'l-a'sâ*, III, 484). Mihmandarın erbâbû's-süyûfa dahil edilmesinin sebebi, herhalde ilk görevinin dışarıdan gelen misafirleri sınırda karşılayıp eşkiya saldırısı gibi tehlikelerden koruyarak başşehre kadar güvenlik içerisinde getirmiş olmasıdır. Onları sâlimen Kahire'ye ulaştırdıktan sonra da mevki ve derecelerine uygun yerlerde kalmalarını, ikametleri süresince en iyi şekilde ağırlanmalarını ve işlerinin görülmemesini sağlıyordu. Memlükler'in Dîmâşk, Gâzze, Halep, Trablus gibi nâib-i saltanat eyaletlerinde de yine erbâb-ı süyûftan mihmandarlar bulunurdu. Sınırı bir elçilik heyetinin yaklaşığı haber alınınca o tarafın saltanat nâibi bunu hükümdara bildirir, kabulüne dair olumlu cevap gelmesi halinde karşılaşması için mihmandarını gönderirdi. Eğer elçi Memlükler'e tâbi bir devletten ise karşılaşmayı mihmandar yapar, İlhanlılar'dan veya başka bir büyük devletten geliyorsa merkezden karşılaşma için nâib yahut hâcibü'l-hüccâb gibi emîrlerden biri görevlendirilirdi.

Eyyûbî ve Memlük saraylarında mihmandarlık yapmış bazı kimseler görev unvanlarını lâkab olarak da kullanmışlar-

dır. "Nessâbe" diye de bilinen şair ve edip Ebû'l-Mehâsin Bedreddin Yûsuf b. Seyfüddâve el-Mihmândâr (VII./XIII. yüzyıl) bunların en meşhurudur (Süyûtî, I, 569). Onun Kalkâsendî ve Makrîzî'nin yaptığı iktibâslardan (*Kalâ'idü'l-cümâ*, s. 83, 86, 87; es-Sülük, I/2, s. 637-638) tanınan *Kitâbû'l-Ensâbî*'yı zamanımıza ulaşmamışsa da dil ve edebiyat alanında kaleme aldığı *İzâletü'l-iltibâs fi'l-fark beyne'l-iştiķâk ve'l-cinâs* adlı eseri günümüze kadar gelmiştir (Brockelmann, I, 337; Suppl., I, 499; Abdülhay el-Kettâni, *et-Terâti'bû'l-idâriye* (Özel), II, 201 vd.; 206; İsmail Yiğit, *Siyâsi-Dini-Kültürel-Sosyal İslâm Tarihi: Memlûkler*, İstanbul 1991, s. 192; Hassân Halâlîk – Abbas Sabbâj, *el-Mu'cemü'l-câmi'* fi'l-mușâlahât, Beyrut 1999, s. 214; M. Hanefî Palabıyık, *Valilikten İmparatorluğa Gazneliler Devlet ve Saray Teşkilatı*, Ankara 2002, s. 218-219; Seyyid el-Bâz el-Arîmî, *el-Memâlik*, Beyrut, ts. (Dârû'n-nehdâtî'l-Arabiyye), s. 152; Pakalın, II, 533; A. Saleh, "Mihmindâr", *El²* (İng.), VII, 2; Hüseyin Algül, "Ebû Eyyûb el-Ensârî", Dâ'A, X, 124; Mehmet İpşirli, "Elçi", a.e., XI, 4).

Osmanlı belgelerinde yabancı sefirlere saray görevlilerinden birinin mihmandar tâyin edildiğinin belirtilmesinden, teşkilâtta Memlükler'de olduğu gibi özel bir mihmandar kadrosunun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Haziran 1806'da İstanbul-Eflak güzergâhındaki bütün kazaların kadılarıyla nâiblerine, yenicileri zâbit ve serdarlarına, mütesellimlerine, şehir kethüdâlarına ve diğer görevlilere gönderilen hükümdâne Fransa sefiri General Sebastiâni'nin Eflak'a geldiği ve mihmandarlığı için dergâh-î âlî kapıcıbaşılarından birinin görevlendirdiği bildirilmiş, İstanbul'a ulaşımıza kadar geçeceği yerlerde kendisi'nin ağırlanarak istirahatının sağlanması emredilmiştir (Uzunçarşılı, *Merkez-Bahriye*, s. 276). Ignatius Mouradgea d'Ohsson da büyük devlet elçilerinin Osmanlı topraklarına ayak basmalarından ayrıldıkları zamana kadar hükümetin misafiri sayıldıklarını, mihmandar unvanına sahip bir zâbitin elçiyi sınırda karşıladığı ve ülkede kaldığı süre içinde ihtiyaçlarının görürlüp ağırlandığını söyler (a.g.e., s. 276-277). XVII. yüzyılın başlarına kadar hîrisiyatiyan devletlerinin sefirleri İstanbul'a geldiğinde Çemberlitaş'ın karşısında bulunan Elçi Hâni'nda misafir edilirdi; sonrasında kalacakları yer Galata tarafına alınmıştır. Dâlimî sefârete tâyin edilen elçiler, itimatnâmelerini sunacakları zaman mihmandar tarafından genellikle kapıkulu ocaklarına maaş dağıtıldığı ulufe divanı günü -oradaki debdebe ve teşrifatı görmeleri için- konaklarından alınıp belli bir merasimle saraya götürüldülerdi.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Cihâd", 176, "Cizye", 6, "Megâzî", 83; Müslim, "Veşâyâ", 20; İbn Şebbe, *Târiħu'l-Medîneti'l-münâvverâ*, I, 235; İbn Bibî, *el-Evâmirü'l-Alâiyye: Selçukname* (trc. Mürsel Öztürk), Ankara 1996, I, 252, 442; İbnü'l-Devâdârî, *Kenzü'd-dürer*, I, 383; VII, 372-373; VIII, 212; IX, 51, 117, 209, 210, 213, 214, 227, 228, 267, 281, 294, 295, 296; Kütbî, *Fevâti'l-Vefeyât*, I, 239; Ali b. Muhammed el-Huzââ, *Târiħu'd-delâlati's-sem'iyye* (nşr. Ahmed M. Ebû Seâlâme), Kahire 1401/1981, s. 667 vd.; Kalkâsen-

 NEBE BOZKURT

MİHNE
(المحنة)

Bazı Abbâsî halifeleri döneminde
halku'l-Kur'an konusunda
bazi âlimlerin sorguya çekiliş
eziyet edilmesine ilişkin
olaylara verilen ad.

Sözlükte "sorguya çekmek, çetin imti-hâna tâbi tutmak, eziyet etmek" mânâsında mahn kökünden türeyen *mihne* "sorguya çekip eziyete mâruz bırakma" demektir (*Lisânü'l-Arab*, "mhn" md.). Abbâsî halifeleri devrinde bazı muhafazâ-kâr âlimlerin sorguya çekilmesi ve bir kus-mâna eziyet edilmesine ilişkin olaylarla yonetimin bu tutumu *mihne* diye anılmıştır. *Mihne* olayı Abbâsî halifelerinden Me'mûn tarafından başlatılmıştır. Me'mûn, 218 (833) yılı baharında Bağdat Valisi İshâk b. İbrâhim'e yazdığı ilk mektubunda kadıları ve Abdurrahman b. Yûnus, Yahyâ b. Maîn, Zûheyr b. Harb gibi onde gelen hadis âlimlerini, ilk defa Dîmâşk'ta Ca'd b. Dirhem tarafından ortaya atılan Kur'an'ın yaratılmışlığı (halku'l-Kur'an*) konusunda sorguya çekmesini, beyan ettikleri görüşleri kendisine bildirmesini, ayrıca Kur'an'ın mahlûk olduğunu benimsemeyenlere resmî görev verilmemesini ve şahitliklerinin kabul edilmemesini istemiştir. Bunun üzerine vali kadıları ve ehl-i hadîs zümresine dahil olan bu âlimleri sorguya çekmiş, kadi ve âlimlerin hemen hepsi halifenin isteği doğrultusunda cevap verince serbest bırakılmıştır. Me'mûn, ikinci bir mektup yazarak başka isimlerin dahil ol-